

Za starými mezníky Roverských skal

Ostře vymezené hranice nejsou ničím, co by bylo v přírodní krajině obvyklé – předěl mezi jednotlivými typy terénu a vegetace nebo třeba zvířecími teritorii se zpravidla prolínají a pohybují, jsou neostře a jejich podoba závisí i na měřítku, ve kterém je sledujeme. Lidská kultura, zejména ve své moderní podobě, ale naopak potřebuje mít možnost detailně vymezit, kde například začíná jeden pozemek a končí druhý, kde leží hranice zodpovědnosti obcí a kde se stýkají jednotlivé státy. Je-li to potřeba, je proto do terénu promítnuta hraniční čára. Její průběh byl původně obvykle vymezován podle okrajů lesních pásem, přibližného průběhu horských hřebenů nebo výrazných míst. Tato základní metoda ale od vrcholného středověku postupně přestávala stačit a počínaje

18. stoletím se pak s nástupem moderních katastrálních systémů v krajině začal hojně objevovat nový druh drobných památek – řady mezníků, hraničních křížů a dalších geodetických znamení.

V současnosti jde o jedny z nejčastějších záměrně utvořených stop lidské činnosti. Na vyznačení bodů určujících katastrální hranice můžeme narazit i třeba jen při krátkém výletu. Některé z takových mezníků jsou dosud užívány a napomáhají při geodetickém měření, jiné ztratily

část svého významu se změnou nebo zánikem původních pozemkových a katastrálních hranic, ale v důsledku toho se zase staly významným dokladem proměn využívání

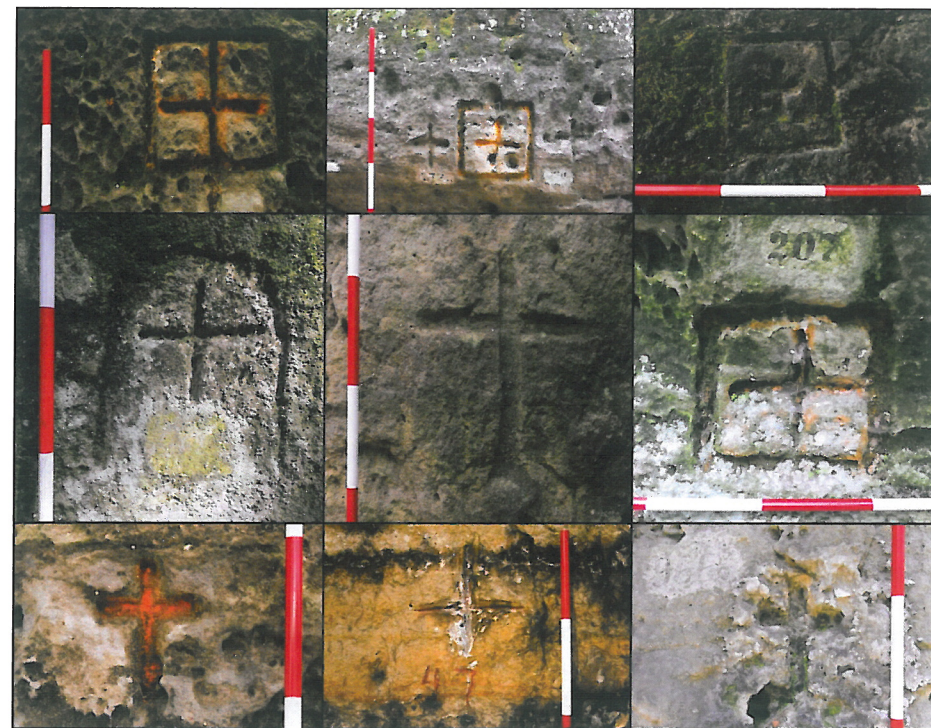
Ukázky hraničních kamenů. 1. – 2. Pískovcové mezníky hranice panství Hirschberg a Neuschloss s písmeny „H“ a „N“ na protilehlých stranách. 3. Stejný typ mezníku, jako předchozí dva, písmeno „N“ je však druhotně upraveno na „B“ a kámen přenesený na nové místo mimo původní hranici; v dolní části navíc datovaný letopočtem „1718“. 4. – 6. Pískovcové mezníky čtvercového půdorysu, někdy opatřené písmeny (5) nebo číslem (6) na boční straně. 7. – 9. Drobné pískovcové mezníky se zaoblenou horní stranou, stojící v linii dnešních katastrálních hranic (7, 9) nebo i mimo ně (8).

území v minulosti. Pokud je chceme sledovat a vydat se za nimi záměrně, je nejlepší, začneme-li tam, kde se pro jejich uchování nabízejí nejlepší podmínky – jako vhodný příklad, na kterém je možné demonstrovat jejich rozmanitost, nám může posloužit lesnatá pískovcová krajina severozápadního Kokořínska, mezi trampy nazývaná Roverské hory, Roverky.

První výraznou a častou skupinou starých geodetických znamení, a také jed-

Ukázky hraničních kamenů. 1. – 6. Pískovcové mezníky opatřené po sobě jdoucími čísly na protilehlých stranách, nacházející se mimo linii dnešních hranic v Heřmáněckém dole (1 – 3), v okolí vrcholu Vlhoště (4, 5) a v poleší Bročky (6). 7. – 9. Novější typy mezníků vybobené z betonu (7, 8) nebo žuly (9).

nou z nejnápadnějších, jsou hraniční kameny. Obvykle jde o vztyčené, jen hrubě opracované kamenné patníky a stélky, které vyčnívají nad terén zhruba do výšky až 60 cm a mohou být na horní straně označeny křížkem. V 18. a 19. století byly také někdy na bocích číslovány nebo doplněny iniciálami, které označovaly sousedící panství, u novějších exemplářů už to ale není obvyklé. Díky pestrosti starších mezníků, zpravidla vyráběných ručně a z místních materiálů, nemusí být vždy snadné rozeznat jejich původní účel, pokud se nekryjí s žádnou z dnes známých hranic.

Druhým hojně se vyskytujícím typem hraničních znamení, častým zejména na pískovcovém podloží, kde je možné vyrývat značky do skal, jsou hraniční křížky. Na první pohled mohou být nenápadné, typický křížek je většinou rovnoramenný, asi 30 cm vysoký, a pokud není zvýrazněn barvou, má tendenci splývat s podkladem. Někdy může být umístěn uvnitř vyrytého čtverce nebo vzácněji dokonce na upravené, přisekané ploše či v nice. Lze předpokládat, že v minulosti byl výskyt tohoto typu znamení hojnější, ale dochovaly se pouze tam, kde to podkladový materiál dovolil – staré značky vyznačující průběh linie na kmenech stromů či pařezech již dnes zanikly.

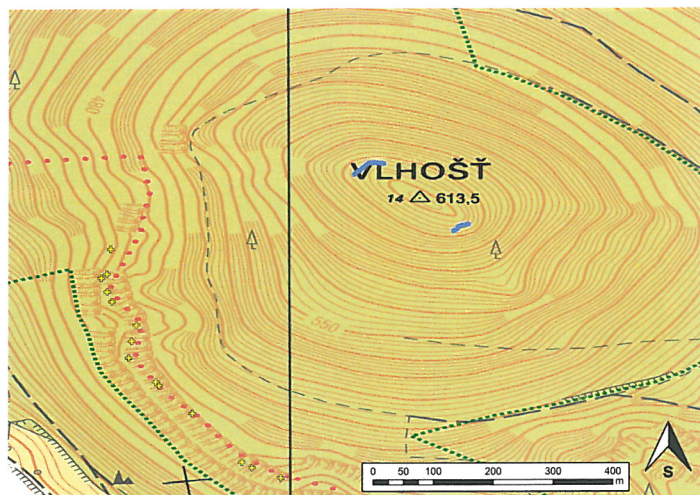
Při úvahách o stáří hraničních kamenů a křížů je třeba mít na paměti, že pokud označovaly dlouhodobě existující hranici, mohly být různě upravovány a případně nahrazovány novými (v rámci jedné hraniční linie se lze setkat s různými typy značek). Mezi

ROVERSKÁ SOSNA

nejčastější druhotné zásahy patří zbroušení, přetesaání písmen, nebo zvýraznění barvou. Staré a nepoužívané hraniční kameny mohly být zase přeneseny o kus dál, osekány a „zrecyklovány“. Odhadnout alespoň přibližné stáří mezníku lze bez znalosti historického kontextu částečně z typu písma, které je na něm použito, eroze přitesaných částí a také podle

materiálu, z něhož je vyroben – u novějších geodetických značek převažují nad kamenem z místních zdrojů často materiály jako žula nebo dokonce beton. Po návratu domů lze význam dnes používaného hraničního kamene nejjednodušeji zkusit pomocí map na portálu Českého úřadu zeměměřického a katastrálního, u starších znamení mohou napomoci historické mapy, zejména mapy stabilního katastru a jeho indikační skici.

Zvláštní kategorii geodetických objektů, kterou je možné zmínit na závěr, představují stopy po starých měřeních, které jsou mezníkům podobné, ale nevymezovaly žádné hranice, nýbrž pomáhaly při mapovacích pracích. Pozůstatek takového objektu je zřejmě možné pozorovat na vrcholu hory Vlhošť nedaleko Blíževedel, i když se ho zatím nepodařilo ztotožnit s žádnou ze známých historických mapovacích akcí. Jde o dvě mírně obloukovitě prohnuté linie na obou koncích vrcholového hřebítu Vlhoště, které jsou tvořeny řadou vztyčených kamenů. Tyto kameny jsou od sebe vzdáleny přibližně jeden metr a číslovány po sobě jdoucími čísly na protilehlých stranách. Společnými čísly k sobě přiléhají – tedy kámen s čísly „20“ a „19“ stojí vedle kamene s čísly „19“ a „18“, přičemž obě čísla „19“ hledí na sebe – jakoby vymezovaly úsek mezi nimi. Materiálem je pískovec, který se ve vrcholových partiích Vlhoště již nevyskytuje, kameny musely být tak přineseny z nižších poloh. Podle provedení čísel by mohly pocházet z přelomu 18. a 19. století, lze uvažovat o tom, že vymezovaly výseče, ve kterých mohl pozorovatel na vrcholu hory zakreslovat jednotlivé výrazné krajinné prvky v dohledu nebo jiné body.

Linie kamenů kolem vrcholu Vlhoště. Modře jsou zobrazeny obě linie kolem vrcholu, žluté křížky na jihozápadním svahu vyznačují katastrální hranici mezi Liticemi a Heřmánky.

Kawi a Přebal
(<http://ekolist.cz>)